

A close-up portrait of Queen Juliana of the Netherlands. She is wearing a large, dark, spiky hat with a black ribbon, white-rimmed sunglasses, and pearl earrings. She is dressed in a dark, patterned jacket with a high collar and buttons. The background is a solid light blue color.

De
eeuw
van

Juliana

W BOOKS

Karakteristiek gebaar van
Juliana, op het bordes van
Paleis Soestdijk, defilé op
30 april 1961.
Nationaal Archief/
Spaarnestad/NFP

De
eeuw
van

Juliana

Drie generaties in de
galerij van Paleis Soestdijk,
augustus 1910. De foto is
vermoedelijk met de
draadontspanner gemaakt
door koningin Wilhelmina.
Koninklijke Verzamelingen/
HM Koningin Wilhelmina

WBOOKS De Nieuwe Kerk

Inhoud

11 'Een idioot idee'
ANNABELLE BIRNIE	69 De Crème Calèche
STEVEN COENE
12 Het land aan het verleden?
CLAUDIA HÖRSTER	73 Sprekend Juliana
RENÉ APPEL
16 Een cadeau van goud
KRISTA VAN LOON	81 Juliana en de media
AD VAN LIEMPT
19 De eeuw van Juliana (1909–2004)
HERMAN PLEIJ	88 Focus op Juliana
LIESBETH OUWEHAND
25 Juliana's gift
KRISTA VAN LOON	97 Koningin Juliana en uiterlijk vertoon
MARTIJN AKKERMAN
28 Koninklijke huisvlijt
GEERTE BROERSMA	117 De lezende Juliana
THERA COPPENS
30 Zeeuwse meisjes
STEVEN COENE	125 Koningin Juliana door Willink
LISA VEENSTRA
41 Vorstin tussen vier muren
PAUL REM	127 Op handen gedragen
CYNTHIA MC LEOD-FERRIER
44 De werkkamer van Juliana
STEVEN COENE	130 'Ver uit het oog – Dicht bij het hart'
GEERTE BROERSMA
50 'Nederland zal herrijzen'
GEERTE BROERSMA	140 Erwin Olaf kijkt naar Juliana
ERWIN OLAF
58 Juliana gracieus vereeuwigd
LISA VEENSTRA	156 Ode aan de stijl van Juliana
DJAMILLA VAN BRUSSEL
61 Wars van protocol?
REMCO MEIJER	158 Over de auteurs
	160 Colofon

De eeuw van Juliana (1909 – 2004)

HERMAN PLEIJ

Door haar geboorte behoorde Juliana meteen tot de aanzienlijke adellijke geslachten die Europa al eeuwenlang beheersten. Of beter gezegd overheersten, want het besef daarvan sijpelde steeds sterker door. Bracht het herstel van de vorstenmacht in Frankrijk na de volksopstand van 1789 nog enige opluchting, dan bleek deze restauratie van korte duur. Nog voor het einde van de negentiende eeuw keerde het bestuur op basis van volksvertegenwoordiging weer terug in de vorm van een republiek. Daarentegen be kroonden jonge staten als Duitsland en Italië zich in diezelfde tijd weer met een vorst, kennelijk nog steeds gezien als exponent van Gods wil en ook als ultiem bindmiddel voor het gehele volk.

Getrouwd met Europa

Maar het bontst maakte Nederland het. Zonder noemenswaardige bezwaren liet de even unieke als welvarende Republiek zich in 1815 op Europees bevel bij de herverkaveling van de grenzen verheffen tot Koninkrijk. De nieuwe natie kreeg een omvang van wat al in de middeleeuwen bekend stond als de Lage Landen. Europa wilde een gelijkwaardige bufferstaat (her)scheppen tussen de grootmachten van Engeland, Frankrijk en Duitsland, om te verhinderen dat deze voor de zoveelste keer tegen elkaar ten strijde zouden trekken. Daarvoor was ook de status van een vorst vereist.

De leden van vrijwel alle vorstenhuizen in Europa waren familie van elkaar, soms langs zowel vrouwelijke als mannelijke lijn. Juliana stamde af van enkele Duitse vorstenhuizen maar mocht zich

ook verwant voelen met de Romanovs via haar overgrootmoeder Anna Paulovna, Grootvorstin van Rusland en zuster van tsaar Nicolaas II. Ook via vaders kant bestonden bloedbanden met de Romanovs. En wie dieper wil graven stuit via de vrouwelijke lijn ook nog op verwantschap met de de Engelse Stuarts van de zeventiende eeuw. Door al die verstrengelingen op het hoogste niveau konden, heel cynisch, de verbijsterende slachtingen van de Eerste Wereldoorlog wel getypeerd worden als het resultaat van een uit de hand gelopen familieruzie – met zo'n acht miljoen vooral jonge slachtoffers, dat dan wel.

Dat overgeërfde macht van zo weinigen tot de dood van zo velen kon leiden, maakte hoe dan ook voor menigeen duidelijk dat een dergelijke bestuursvorm geen toekomst meer mocht hebben. Na de wapenstilstand van 1918 lagen deze steile hiërarchieën dan ook aan duigen. Dat leidde tot een warboel aan revoluties en volksopstanden, en ook tot fascistoïde grepen naar de macht dan wel vrijwel complete inperkingen van de politieke reikwijdte van de vorst. Het opvallendst was de al in 1917 tot stand gekomen Sovjet-Unie onder communistisch bewind, terwijl in Duitsland de Republiek van Weimar een jaar later vooralsnog de meest democratische leek te zijn. Engeland deed ook mee aan de opstandigheid, maar slaagde erin om deze weg te sluisen naar de militante strijd van vrouwen voor een algemeen kiesrecht – bijna letterlijk knokten deze 'suffragettes' zich naar de overwinning.

Nederland was op grond van een neutraliteitspolitiek buiten de oorlog gebleven, waardoor de beroeringen hier ook een toontje lager klonken. Socialistenleider Troelstra overschatte het draagvlak voor een arbeidersbewind in hoge mate. Bedwelmd door hun idealen kondigden de samenwerkende socialisten de revolutie aan. Jef Last, auteur en activist, schreef op een briefkaart aan een vriend diens verjaardag niet te kunnen bezoeken aangezien de volksopstand elk moment kon uitbreken. Het liep met een sisser af. De hele machtsgreep bleek door de verschijning van

Juliana voor- en Bernhard achterop een tandem in hun verlovingsstijd, tuin van Paleis Noordeinde, 16 september 1936. Naar verluidt was de tandem gehuurd door de fotograaf, speciaal voor deze fotosessie. Nationaal Archief/Spaarnestad/Schimmelpenninck/Simon E. Smit

In hun verlovingsstijd brengen Juliana en Bernhard enkele weken door op Reckenwalde (tegenwoordig Woynowo, Polen), het ouderlijk landgoed van de prins, 20 oktober 1936. Bernhards broer Aschwin draagt het uniform van de Wehrmacht. Nationaal Archief/Spaarnestad/Associated Press

In de auto van Bernhard (nog met Duits kenteken) arriveert het verloofde stel op het voorplein van Paleis Noordeinde, 8 september 1936. Nationaal Archief/ Spaarnestad/Polygoon

Juliana en Bernhard bekijken na de aankondiging van hun verloving jeugdfoto's van de prinses, september 1936. Nationaal Archief/Spaarnestad/Schimmelpenningh

Het koninklijk gezin met
naaste medewerkers aan
tafel, Paleis Soestdijk,
begin jaren vijftig.
Nationaal Archief/
Willem van de Poll

Vorstin tussen vier muren

PAUL REM

In het leven van koningin Juliana heeft zich altijd een tegenstrijdigheid voorgedaan tussen privé en representatie, tussen eenvoud en decorum, tussen mevrouw en majesteit. Dat kan ook niet anders. Een koningskind is weliswaar een kind, maar nooit een gewóón kind. Juliana was het enige kind van haar moeder, de regerende koningin Wilhelmina. Het prinsesje was bij haar geboorte dus al beoogd koningin der Nederlanden en heerseres van een groot koloniaal rijk.

Geworteld in de negentiende eeuw

Juliana's moeder Wilhelmina had tot haar tiende verjaardag het comfortabele en geruststellende leven van een koningskind geleid. Maar toen overleed haar vader, de oude koning Willem III. Haar meisjesjaren stonden vanaf dat moment in het teken van de voorbereiding op haar toekomstige taak. Het waren jaren van ijzeren discipline. Jaren die Wilhelmina haar eigen dochter Juliana wilde besparen. Haar Juliana moest een zo 'gewoon' mogelijke jeugd krijgen. Maar hoe gewoon is het leven als je moeder bij jouw geboorte gelukstelegrammen ontvangt van de tsaar van Rusland, de keizer van China, de paus, de keizer van Oostenrijk? Ben je een gewone peuter, als je een officieel bezoek aan Amsterdam brengt, alleen met je verzorgster in de Gouden Koets, te midden van een zee van juichende mensen? Juliana was dan wel geboren aan het begin van de twintigste eeuw, maar de wereld van toen (en zeker het hof) was nog grotendeels geworteld in de traditionele en plechtstatige negentiende eeuw. En dus zal Juliana al snel hebben geleerd dat zij een bijzonder kind was. Uniek, voor de erfopvolging essentieel, maar bepaald niet gewóón.

Representatie versus privacy

Een belangrijk onderdeel van haar bestaan was het leven in de paleizen. De prinses was geboren in het Haagse Paleis Noordeinde, de vorstelijke behuizing tijdens de wintermaanden en de officiële residentie. De lange zomers werden doorgebracht op Paleis Het Loo, het zomerpaleis op de Veluwe. In het voorjaar was er traditioneel de 'Amsterdamse week', waarin het koninklijk gezin zijn intrek nam in het Paleis op de Dam en vandaar uit bezoeken afgelegde aan hoofdstedelijke instanties. Maar ook Huis ten Bosch, Soestdijk en andere huizen kwamen aan de beurt voor een verblijf van korte of langere duur. Een paleis is niet alleen een woning van een vorst, het is ook het symbool van vorstelijkheid, de uitdrukking van de glorie van de dynastie, het hoofdkwartier van het staatshoofd. Misschien jammer voor Juliana, maar ook de rijkdom en de glans van de paleizen behoorden nu eenmaal tot haar habitat. Daar was geen ontkomen aan, zo moet zij gedurende haar lange leven hebben ervaren. Misschien voelde zij zich in eerste plaats 'mens', maar ze was nu eenmaal ook 'majesteit'.

Ook al kon zij de wereld van staatsiebanketten, ontvangsten, diademen en sleepjurken, onderscheidingen en waaiers in haar eigen paleizen niet ontvluchten (dat wilde zij ook niet: zij was zich sterk bewust van vormen, gebruiken en symbolen die hoorden bij haar positie als regerend vorstin), maar haar voorkeur ging uit naar haar particuliere vertrekken, die eenvoudig en spaarzaam en vooral eigentijds waren ingericht. Vertrekken waar zij zichzelf kon zijn en waar zij haar eigen universum creëerde. De woning in het oude Paleis Soestdijk die zij als nationaal geschenk bij haar huwelijk met prins Bernhard kreeg aangeboden, voldeed helemaal aan haar beeld van eigentijds comfort, doelmatigheid en privacy. Het werd een soort van luxe jaren '30-villa in de hoek van het oude hoofdgebouw, aan de achterzijde, met uitzicht op het paleispark. Alleen al de keuze voor het landelijk gelegen Soestdijk was modern: ver weg van de benauwde stad met zijn nieuwsgierige publiek en

Net als haar moeder studeerde kroonprinses Beatrix in Leiden. Nadat Beatrix haar doctoraal examen in de vrije studie rechtsgeleerdheid heeft behaald gaan ze arm in arm, 7 juli 1961. Nationaal Archief/Spaarnestad/AFP

Het gezin in de bibliotheek van Paleis Soestdijk, 30 november 1963. Nationaal Archief

Vier dochters en drie
schoonzonen. Juliana en
Bernhard verwelkomen ze
allemaal op Soestdijk, hier
bij de verloving van Beatrix,
paleistuin, juni 1965.
Nationaal Archief/Anefo/
Joop van Bilzen

De koninklijke familie op
vakantie in Porto Ercole,
25 juli 1969.
Nationaal Archief/Anefo

Colofon

Dit boek verschijnt ter gelegenheid van de tentoonstelling *De eeuw van Juliana, een koningin en haar idealen* in De Nieuwe Kerk Amsterdam, van 15 oktober 2022 t/m 10 april 2023

Uitgave

WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
www.wbooks.com
i.s.m.

De Nieuwe Kerk, Amsterdam
info@nieuwekerk.nl
www.nieuwekerk.nl

Met medewerking van de Koninklijke Verzamelingen, Den Haag
www.koninklijkeverzamelingen.nl

Redactie: Paul Mosterd, Pieter Eckhardt

Beeldredactie: René Kok, Erik Somers

Tekst: Annabelle Birnie, Martijn Akkerman, René Appel, Geerte Broersma, Steven Coene, Thera Coppens, Claudia Hörster, Ad van Liempt, Cynthia McLeod-Ferrier, Krista van Loon, Remco Meijer, Liesbeth Ouwehand, Herman Pleij, Paul Rem, Lisa Veenstra

Beeldessay: Erwin Olaf

Ode aan de stijl van Juliana: Djamilla van Brussel

Vormgeving: Van Rosmalen & Schenk, Amsterdam

© 2022 WBOOKS Zwolle / De Nieuwe Kerk Amsterdam / de auteurs

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met Pictoright te Amsterdam. © c/o Pictoright Amsterdam 2022.

ISBN 978 94 625 8505 8

NUR 680, 698

W BOOKS

Met dank aan

Grootste bruikleengever

KONINKLIJKE
VERZAMELINGEN

Founder

VRIENDENLOTERIJ

- SINDS 1989 -

WIN MEER, BELEEF MEER

Partners

Deloitte.

SRC
src-reizen.nl

De eeuw van Juliana, een koningin en haar idealen wordt mede mogelijk gemaakt dankzij bijdragen van:

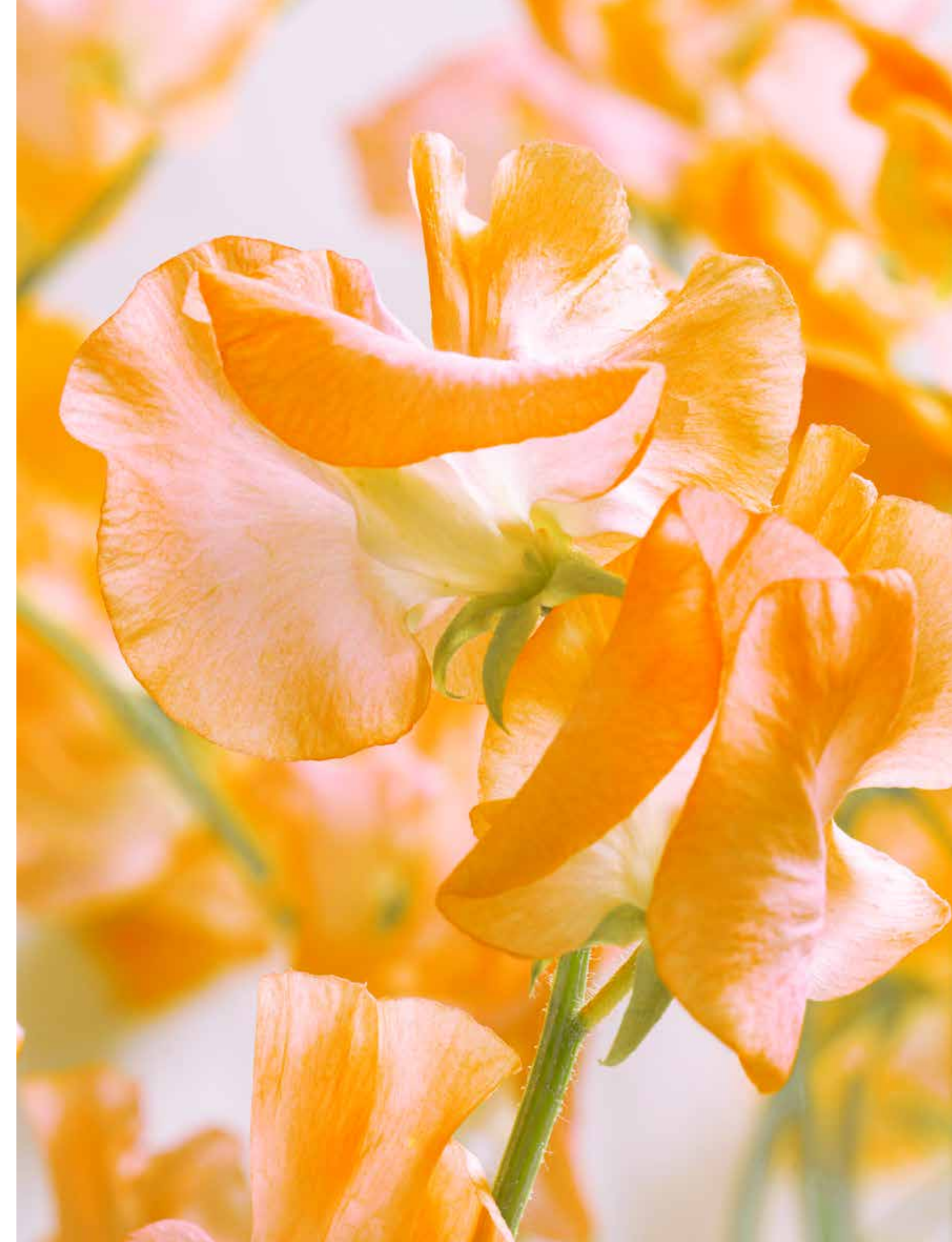

JANIVO
STICHTING

NICO NAP
FOUNDATION

De Nieuwe Kerk Amsterdam

Juliana was vanwege haar vermeende eenvoud en menselijkheid ongekend populair. Ze stond bekend om haar moderne ideeën. 'Ik ben altijd vooruitstrevend geweest,' zegt de oude koningin in 1987 tijdens een interview. 'Ik doe mijn leven lang mijn best om niet ouderwets te worden.' Dat vertaalde zich ook naar haar privéleven. In 1937 trouwde Juliana met de mondaine Bernhard. Het paar brak met de sociale conventies van het koninklijke milieu. Ook als moeder koos ze haar eigen weg: in de roerige jaren zestig tartten de dochters onbedoeld gezag en autoriteit met hun partnerkeuzes. Alle vier de dochters trouwden uit liefde.

Het Nederland zoals we dat vandaag de dag kennen ontstond onder koningin Juliana. Haar regeerperiode (1948-1980) stond in het teken van herstel, verandering en vernieuwing. Van wederopbouw tot nieuwbouwwijken, de onafhankelijkheid van Indonesië en Suriname, de Koude Oorlog, de komst van grote groepen gastarbeiders, de pil en echtscheidingen, krakers en provo's – een vooruitstrevende tijd onder de leiding van een vooruitstrevende vrouw: koningin Juliana.

De eeuw van Juliana. Een koningin en haar idealen is een veelstemmige biografie van een koningin die verre van eendimensionaal was.

Meegewerkt aan dit boek hebben onder anderen Herman Pleij, Paul Rem, Remco Meijer, René Appel, Ad van Liempt, Martijn Akkerman, Thera Coppens, Cynthia McLeod-Ferrier en Erwin Olaf.

Aan de tentoonstelling in De Nieuwe Kerk en dit boek werd genereus meegewerkt door de Koninklijke Verzamelingen.

De Nieuwe Kerk Amsterdam

WWW.WBOOKS.COM

